

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Програма навчальної практики
"Університетська освіта"
для студентів спеціальності
281 "Публічне управління та адміністрування"
першого (бакалаврського) рівня

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021

УДК 378:35.07(072)

П78

Укладачі: Н. Л. Гавкалова

Ю. Ю. Лола

О. О. Болотова

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 9 від 24.12.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Програма навчальної практики "Університетська освіта" для П78 студентів спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. Н. Л. Гавкалова, Ю. Ю. Лола, О. О. Болотова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 30 с.

Подано структуру навчальної практики, програму тренінгу "Академічна недоброчесність та корупція. Чи є зв'язок?", а також перелік навчальних завдань і методичні рекомендації щодо їх виконання, що сприятимуть адаптації здобувачів першого курсу до сучасного освітнього середовища.

Рекомендовано для здобувачів спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 378:35.07(072)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

В Україні за роки незалежності відповідно до Конституції України постійно змінюється структура та функціонування органів публічної влади всіх рівнів. Розвиток усіх форм власності та громадянського суспільства вимагають перетворення бюрократичного апарату на ефективну систему урядування, яка сприятиме задоволенню прав та законних інтересів громадян. А це, у свою чергу, зумовлює об'єктивну необхідність для подальшого розвитку і зміцнення діяльності публічних службовців у нових умовах.

Визначальним критерієм для таких змін є впровадження в діяльності службовців України європейських стандартів обслуговування громадян та професійного обслуговування політичного керівництва. Заходи щодо такого впровадження передбачені Концепцією адаптації інституту державної служби до стандартів Європейського Союзу, схваленої Указом Президента України від 5 березня 2004 року, а також Концепцією розвитку законодавства про державну службу в Україні, схваленої Указом Президента України від 20 лютого 2006 року.

Глибоке розуміння проблем, які виникають в процесі формування сучасної доктрини публічної служби, самого поняття публічної служби, а також відповідного інституту, сприятиме більш раціональному підходу до формування кадрової політики відповідно до нових завдань і функцій держави, а також подоланню відчуженості суспільства від публічної влади, підвищенню професіоналізму та компетентності публічних службовців. Навчальна практики "Університетська освіта" є нормативною навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування".

Публічне адміністрування є сферою діяльності, що заслуговує на уважне вивчення внаслідок її важливості для загальної освіти студента. Проходження навчальної практики "Університетська освіта" сприятиме підвищенню рівня загальноєкономічної підготовки студентів, формуванню у них навичок науково-аналітичного опрацювання проблем, що виникають у публічній службі та під час реалізації державних інтересів раціонального та ефективного функціонування влади.

1. Мета та завдання навчальної практики

Мета навчальної практики "Університетська освіта" – ознайомити здобувачів вищої освіти першого року навчання бакалаврського рівня з основними принципами, формами та методами навчання, допомогти їм гармонійно ввійти до сучасного освітнього середовища, надати інформацію про організацію навчально-виховного процесу та інфраструктурні можливості Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Завдання навчальної практики:

- формування системи знань щодо сутності й сучасного значення вищої освіти;
- означення сучасних напрямів розвитку вищої школи в Україні;
- засвоєння основних термінів та понять системи організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі України з урахуванням світових освітніх тенденцій;
- формування навичок самостійного й ефективного навчання у вищому навчальному закладі як основи професійної підготовки.

Предмет навчальної практики "Університетська освіта" становлять складові системи організації професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Навчальна практика "Університетська освіта" розрахована на 30 годин і містить два змістових модулі. Основні форми вивчення навчальної дисципліни: лекції, індивідуальні консультації, самостійна робота студентів. Вирішальний вид контролю — підсумковий модульний контроль.

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Університетська освіта" студенти повинні *знати*:

- нормативно-законодавчі акти України у сфері вищої освіти;
- основні принципи функціонування системи вищої освіти в Україні;
- складові професійної підготовки фахівців;
- загальні засади і принципи організації навчального процесу у вищій школі;
- особливості самоменеджменту ефективного навчання студента вищого навчального закладу;
- правила і норми охорони праці, безпеки життєдіяльності та поведінки студента у вищому навчальному закладі;

- систему інформаційного забезпечення навчального процесу;
- технологію розроблення стратегічних і поточних планів навчальної діяльності закладу освіти;

уміти:

- планувати, організовувати й аналізувати власну навчальну діяльність;
- використовувати найефективніші засоби самоорганізації навчання;
- самостійно працювати із джерелами інформації;
- організовувати та виконувати пошукову та науково-дослідну роботу.

2. Зміст навчальної практики "Університетська освіта"

Змістовий модуль 1. Система вищої освіти в Україні

Основні витоки та періоди становлення освіти в Україні та світі. Соціально-історичні характеристики розвитку вищої освіти в Україні. Основні тенденції розвитку вищої школи в Україні на початку третього тисячоліття. Нормативно-законодавча база освіти в Україні. Структура освіти України. Освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні освіти. Мета та завдання вищої освіти. Принципи вищої освіти в Україні.

Види вищих навчальних закладів. Принципи діяльності вищих навчальних закладів. Основні напрями та форми діяльності вищих навчальних закладів: підготовка та атестація наукових та науково-педагогічних кадрів, освітня, науково-дослідна, післядипломна освіта, культурно-освітня, методична, видавнича, фінансово-господарська, виробничо-комерційна, підготовка іноземних студентів та здійснення зовнішніх зв'язків. Головні завдання вищого навчального закладу.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця) — вищий навчальний заклад IV рівня акредитації.

Євроінтеграція як соціально-економічний процес. Чинники євроінтеграції вищої освіти. Хронологія подій Болонського процесу. Залучення європейських держав до Болонського процесу. Основні документи Болонського процесу. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і Європейських держав. Стратегічні завдання реформування вищої освіти України. Пріоритетні напрями реформування вищої школи. Основні шляхи проведення реформ у системі вищої освіти України. Інтеграція освіти і науки

України в європейське інформаційне та освітнє поле. Співробітництво України з європейськими країнами.

Зміст вищої освіти в Україні. Державний стандарт освіти як основний документ, що визначає сукупність норм для певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів. Складові державного стандарту освіти: освітня (освітньо-кваліфікаційна) характеристика; нормативна частина змісту освіти; тести. Нормативні та вибіркові навчальні дисципліни, порядок їх запровадження. Система планування у вищому навчальному закладі. Інновації у вищій школі України та шляхи реформування традиційної системи навчання. Основні напрями та принципи структурування навчальних курсів: професіоналізація змісту навчання, виокремлення основних компонентів у змісті навчання, запровадження модульної системи та проблемно-тематичного підходу і використання інваріанта структурної моделі науки.

Змістовий модуль 2. Організація навчально-виховного процесу у вищій школі

Процес навчання як система. Рушійні сили та логіка навчального процесу. Етапи процесу навчання. Характеристика типів навчання. Основні методологічні засади та чинники інтенсифікації процесу навчання. Нормативно-правова база організації навчального процесу.

Закони, закономірності та принципи навчання у вищій школі. Загальні та конкретні закономірності навчального процесу у вищій школі. Принципи дидактики вищої школи: науковості, системності, послідовності, свідомості навчання, активності, самостійності, наочності, ґрунтовності, практичної спрямованості та єдності освітніх, розвивальних та виховних функцій освіти.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Форми навчання у вищому навчальному закладі: денна, вечірня, заочна, дистанційна, екстернатна.

Основні форми організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Види навчальних занять: лекції, лабораторні, практичні, семінарські та індивідуальні заняття, консультації. Індивідуальні завдання. Комплексні форми організації навчального процесу.

Самостійна робота студентів.

Мета, завдання та види практичної підготовки студентів. Безперервність та послідовність видів практики.

Система організації науково-дослідної роботи студентів.

Контроль як система перевірки результатів навчання і виховання студентів. Умови для ефективного функціонування системи контролю знань та вмінь студентів. Функції контролю. Особливості видів контролю та їх залежність від мети, змісту, методів та характеру навчання. Державна атестація: складові, зміст програми, організація та проведення.

Основні заходи впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Кредитно-модульна система як модель організації навчального процесу. Заліковий кредит. Модуль та змістовий модуль як система поєднаних навчальних елементів. Основні компоненти кредитно-модульної системи організації навчального процесу: інформаційний пакет; договір про навчання; академічна довідка. Індивідуальний навчальний план студента. Контроль успішності студента та шкала оцінювання навчальних досягнень студента за умови кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Форми організації навчання в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Організаційно-методичне забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Нормування навчального навантаження студента. Особливості переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їх навчання. Стипендіальне забезпечення студентів.

Основи мотивації навчання. Сутність, зміст і структура мотивів навчання. Сучасні теорії мотивації та їх застосування у процесі навчання. Адаптація до навчання студентів-початківців. Методи підвищення ефективності мотивації.

Постановка та вибір цілей навчання. Планування навчання та встановлення пріоритетності. Сутність і зміст раціонального навчання.

Формування і ефективне використання інформації в навчальній діяльності. Використання персонального комп'ютера в навчальній діяльності. Робота студента в бібліотеці. Бібліотека ХНЕУ ім. С. Кузнеця та правила користування її фондами.

Студенти (здобувачі) — особи, які навчаються у вищих навчальних закладах. Їх права та обов'язки.

Психологічні особливості студентського віку. Типологія студентів. Становлення і розвиток студентського колективу: академічної групи, курсу, факультету, вищого навчального закладу. Навчальний час студента. Облікові одиниці навчального часу студента: академічна година, навчальний день, навчальний тиждень, навчальний семестр, навчальний курс і навчальний рік. Нормативні вимоги до них. Розклад навчальних занять. Порядок

відвідування студентами занять. Планування і облік навчального часу студента. Соціально-культурна інфраструктура університету. Студентське самоврядування як невід'ємна складова демократизації вищої школи.

Гігієна праці студента. Робоче місце студента та основні сучасні вимоги ергономіки. Правила і норми охорони праці, безпеки життєдіяльності та поведінки студента у вищому навчальному закладі.

Неформальна освіта

Сутність та види неформальної освіти. Можливості неформальної освіти.

Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та інформальній освіті в ХНЕУ ім. С. Кузнеця, наказ "Про перезарахування навчальних дисциплін у рамках неформальної освіти", наказ "Про перезарахування навчальних дисциплін у рамках співпраці з ГО "Прометеус"

Освітні онлайн-платформи: *Coursera, Prometheus, Alison, EdX, University of the People, Future Learn, Canvas*.

Завдання: зареєструватися на 2 – 3-х освітніх платформах. Обрати навчальні курси. На платформі "Прометеус" знайти курс "Академічна доброчесність", пройти його та отримати сертифікат.

Університетське самоврядування ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Університетське самоврядування визначається як самостійна громадська діяльність студентів із реалізації функцій управління ЗВО, яка визначається ними і здійснюється відповідно до мети та завдань, що стоять перед студентськими колективами.

Для підтримки і розвитку студентського самоуправління в Університеті у 2019 році було прийнято та затверджено конференцією студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця у 2019 році "Положення про студентське самоврядування Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця".

Згідно зі ст. 1 "Положення про студентське самоврядування Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця", студентське самоврядування – це право і можливість студентів вирішувати питання навчання і побуту, захист прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні Харківським національним економічним університетом імені Семена Кузнеця.

Згідно з положенням, студентське самоврядування об'єднує всіх студентів Університету, та надає їм рівні права та можливості. У тому числі обиратись та бути обраними в робочі, дорадчі та інші органи студентського самоврядування, а саме до Молодіжної організації університету, Молодіжної організації факультету, Студентської ради гуртожитку.

Студентське самоврядування, як представницький орган, призначений забезпечувати захист прав та інтересів студентів та їх участь в управлінні університетом (факультетом).

Представники органів Студентського самоврядування обираються студентами університету (факультету) шляхом прямого таємного голосування.

Основними документами, якими керуються органи студентського самоврядування, є законодавство України, статут університету та "Положення про студентське самоврядування Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця".

Органи студентського самоврядування діють на принципах добровільності, колегіальності, відкритості, виборності та звітності, рівності прав та незалежності від впливу політичних партій та релігійних громад.

Студенти обираються до органів студентського самоврядування строком на 1 рік, та можуть бути усунені з посади достроково за рішенням загального таємного голосування не менш ніж 10 відсотків студентів університету.

Керівники органів місцевого самоврядування та їх заступники можуть займати свої посади не більше 2 строків.

Участь у органах студентського самоврядування припиняється з моменту закінчення навчання в університеті [5].

Зустрічі з керівництвом університету

Під час проходження студентами 1 курсу освітньої програми "Публічне управління" навчальної практики "Університетська освіта" розкладом передбачені зустрічі з керівництвом університету.

Розпочинається цей цикл зустрічей з лекції ректора університету, під час якої студенти мають можливість ознайомитись з візією, місією та історією виникнення університету, його традиціями та інноваціями, що застосовуються під час навчання у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Студенти отримують знання щодо актуальних компетенцій, якими повинен володіти кожен професіонал своєї справи.

Продовжується цей цикл зустрічей виступами проректорів з наукової роботи та міжнародного співробітництва, з навчально-виховної роботи та соціального розвитку, а також з навчально-методичної роботи, під час яких, проректори ознайомлюють студентів з можливостями, що відкриває їм навчання в університеті. Саме в рамках міжнародного співробітництва ХНЕУ ім. С. Кузнеця є партнером програм студентського обміну *Erasmus+*, *Mevlana* та інших, стимулює розвиток міжнародних програм академічної мобільності, що передбачають такі можливості для студентів, аспірантів та викладачів:

- участь у міжнародних програмах обміну та навчання студентів в європейських університетах;
- проведення наукових досліджень на базі університетів інших країн;
- проходження практик у закордонних ВНЗ та організаціях;
- запрошення вчених і фахівців із провідних вищих навчальних закладів Європи і міжнародних організацій для проведення лекцій;
- залучення викладачів ХНЕУ ім. С. Кузнеця до проведення курсів лекцій в європейських університетах.

Щорічно приблизно 30 студентів стають учасниками програм академічних обмінів і мають можливість ознайомитися з освітнім процесом у країнах Європи та розвивати свої навички *SOFT Skills*, що є найбільш затребуваними на сучасному ринку праці.

Одним із ключових напрямів міжнародного співробітництва ХНЕУ ім. С. Кузнеця є навчання студентів за спільними програмами двох дипломів із закордонними закладами вищої освіти.

Особливістю спільних програм двох дипломів є реалізація освітнього процесу одночасно в ХНЕУ ім. С. Кузнеця та в закордонному університеті-партнері. У результаті успішного завершення програми подвійних дипломів студенти отримують дипломи про вищу освіту європейського зразка двох університетів – ХНЕУ ім. С. Кузнеця та європейського ЗВО-партнера. Наразі університет уклав угоди з 12 кращими ЗВО Європейського союзу.

Студенти мають можливість взяти участь у 16 міжнародних програмах стажувань.

Зустрічі з роботодавцями

Під час практики "Університетська освіта" студенти мають змогу зустрітись з представниками органів місцевого самоврядування, які готові

поділитись своїми знаннями та практичним досвідом з державної служби. Це допоможе студентам краще зрозуміти, чим саме займаються державні службовці та співробітники органів місцевого самоврядування.

Особливістю даної зустрічі є висвітлення переліку питань, що стосуються діяльності публічних організацій, впливовості громадського руху на ефективність публічного управління.

Академічна доброчесність та студентоцентроване навчання

Значущість питань академічної доброчесності як базової цінності університетської культури. Кодекс академічної доброчесності ХНЕУ ім. С. Кузнеця як інструмента впровадження академічної доброчесності в закладі вищої освіти. План заходів ХНЕУ ім. С. Кузнеця з підтримки філософії доброчесності.

Перелік нормативних документів, що регулюють процеси та процедури забезпечення академічної доброчесності.

Процедури дотримання академічної доброчесності, зокрема: заходи недопущення академічної недоброчесності, моніторинг рівня академічної доброчесності науково-педагогічних працівників ЗВО та здобувачів вищої освіти.

Чотири рівні академічної доброчесності в закладах вищої освіти: початковий, базовий, достатній, розвинутий. Бажаний рівень академічної доброчесності досягається, коли виконані всі вимоги до розвинутого рівня.

Положення про комісію з питань академічної доброчесності ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Положення про політику та процедури врегулювання конфліктних ситуацій у ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

3. Тренінг "Академічна недоброчесність та корупція. Чи є зв'язок?"

3.1. Мета, завдання та основні компетентності, що формуються на тренінгу.

Цільова тренінгова група: навчальний тренінг орієнтований на бакалаврів 1 року навчання за освітньою програмою "Публічне управління" в рамках практики "Університетська освіта".

Вид тренінгу: за темою.

Тривалість тренінгу: змістова програма навчального тренінгу передбачає 8 академічних годин протягом 1 дня, кількість тренерів – 1.

Метою тренінгу є формування та закріплення компетентностей шляхом отримання досвіду під час участі у комплексі ділових та рольових ігор для формування фахових, особистісних, інформаційних, корпоративних, комунікативних компетентностей, які необхідні для забезпечення успішності в професійній та особистісній діяльності особистості з високим рівнем культури.

Для реалізації мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1) поглибити знання стосовно сутності академічної доброчесності, її основних принципів, можливостей використання в повсякденному житті, усвідомити його вплив на життєвий шлях людини, з'ясувати методи боротьби з проявами академічної недоброчесності;

2) усвідомити власну позиції щодо зв'язку академічної доброчесності та корупції;

3) навчитися дотримуватися своєї позиції щодо недопустимості академічної недоброчесності та участі в корупційних діях;

4) набити навичок з формування власних довгострокових та короткострокових цілей, що природно базуються на почутті власної гідності, повазі до інших і доброчесності, та провести планування заходів з їх досягнення;

5) удосконалити особистісні компетентності стосовно регулювання власного психоемоційного стану, проведення самопрезентації, вміння чітко формулювати свої думки, демонструвати своє ставлення та досягати необхідного ефекту.

Під час тренінгу в рамках практики "Університетська освіта" формуються **фахові компетентності**:

здатність усвідомлювати єдність власного гармонійного розвитку, рівня внутрішньої культури та почуття власної гідності;

здатність формувати лінію доброчесної поведінки під час навчання;

здатність протистояти ситуаціям, що примушують людину до академічної недоброчесності та участі в корупційних діях.

Під час тренінгу з навчальної дисципліни формуються фахові та особистісні компетентності (табл. 1).

Зміст та структура компетентностей, що формуються під час тренінгу

№ з/п	Компетентність, що формується	Знання	Уміння	Цінності, ставлення, поведінкові компоненти	Комунікація	Автономність та відповідальність
1	Здатність усвідомлювати єдність власного гармонійного розвитку, рівня внутрішньої культури та почуття власної гідності	Сутність гармонійного розвитку людини, складові внутрішньої культури людини, характерні ознаки поняття "гідність"	Виокремити власні внутрішні цінності, спиратися в різних життєвих ситуаціях на свої власні принципові позиції	Прагнення до саморозвитку, готовність до активних дій	Зрозуміле донесення учасникам тренінгу власних позицій та висновків	Самостійне прийняття рішення щодо участі у тренінгу, рефлексія та усвідомлення власної позиції,
2	Здатність формувати лінію доброчесної поведінки під час навчання	Сутність доброчесної поведінки в житті та академічному середовищі, складові академічної чесності, види недоброчесної поведінки, кодекс ХНЕУ ім. С. Кузнеця	Обирати доброчесний поведінковий шлях у різних учнівських ситуаціях. Стимулювати таку поведінку в інших учасниках освітнього середовища	Готовність до творчої діяльності та моделювання практичних ситуацій. Готовність до критичного сприйняття різноманітних думок	Прийняття активної участі в роботі динамічних груп; побудова ефективної взаємодії між членами групи та встановлення комунікаційних зв'язків з іншими групами, вміння вживатися в різні соціальні та професійні ролі	Здатність приймати рішення, що є оптимальними в ситуації, що моделюється; здатність нести відповідальність за результати спілкування
3	Здатність протистояти ситуаціям, що примушують людину до академічної недоброчесності	Сутність та види корупції, знання власних прав, методи подолання стресів	Вміння долати стрес, аналізувати та приймати виважені рішення, що спираються на власні усвідомленні внутрішні цінності	Готовність до дій у ситуаціях невизначеності, готовність відстоювати свої позиції, готовність йти проти загальної думки колективу		

3.2. Змістовно-організаційна структура тренінгу

Змістовно-організаційну структуру тренінгу наведено в табл. 2

Таблиця 2

Змістовно-організаційна структура тренінгу

Час	Модуль навчання	Зміст модуля	Методи роботи	Результати модуля для учасників
1	2	3	4	5
10:00 – 10:07	Блок 1. Знайомство	Вступне слово тренера	Діалоги	Учасники і тренер знайомі один з одним
10:07 – 11:02		Процедура знайомства	Мініпрезентації учасників	
11:02 – 11:18		Формування списку цілей та очікувань учасників	Мініпрезентації учасників	Узгоджені та конкретизовані мета і завдання учасників тренінгу
11:18 – 11:25		Встановлення правил взаємодії у групі	Мозковий штурм	Сформульовані правила взаємодії протягом тренінгу
11:25 – 11:30		Узгодження графіка роботи	Дискусія	Сформовано настрої на конструктивну командну роботу
11:30 – 11:45	Перерва			
11:45 – 11:55	Блок 2. Власні внутрішні цінності та культура: як досягти особистого та професійного гармонійного розвитку у сучасному суспільстві	Формування групової взаємодії та емпатії	Гра "Павутиння", гра "Я радий бути тут, тому що...", "Я радий тебе бачити, тому що...", "Ми з тобою схожі...", "Очевидно, що..., однак ніхто не знає, що...."	Закріплено позитивний психологічний стан учасників групи
11:55 – 12:05		Академічна доброчесність, чи варто про це говорити?	Групова дискусія, метод мозкового штурму	Усвідомлено сутність, відносність та суб'єктивність поняття "успіх" та методів його досягнення
12:05 – 12:20				
12:20 – 12:30	Академічна доброчесність у навчанні	Мінілекція, групова дискусія	Усвідомлено сутність самоменеджменту та його необхідність для досягнення своїх цілей	

1	2	3	4	5
12:30 – 12:55		Встановлення власної мети та методів її досягнення. Чи є місце недоброчесності в моєму навчанні та корупції в моєму майбутньому?	Індивідуальна робота з фліпчартом	Учасник тренінгу замислюється над наявністю конкретно визначеної мети в своєму житті, формулює її досягнення й розуміє свої дії та методи для її досягнення
12:55 – 13:00		Наполегливість і доброчесність як необхідні риси людини для досягнення мети	Гра "Отримайте білет"	Усвідомлено необхідність формування наполегливості як риси власного характеру
13:00 – 14:00	Обід			
14:00 – 14:15	Блок 3. Академічна доброчесність та принцип "я проти корупції", що спільного?	Формування групової взаємодії	Гра (руханка)	Створено позитивний активний настрій групи
14:15 – 14:25		Чи були ви свідком недоброчесної поведінки в навчанні? Як вирішилося питання?	Дискусія	Згадування власного досвіду стосовно ситуацій з недоброчесною поведінкою оточуючих людей
14:25 – 14:35		Ситуативне моделювання "Дай списати"	Робота в парах, дискусія стосовно відчуттів у ситуаціях недоброчесної поведінки та корупції	Відстежено думки та почуття, що виникають у різних учасників в процесі взаємодії, досягнуто розуміння протилежної сторони
14:35 – 14:40		Дії у разі прояву академічної недоброчесності та корупції	Мінілекція, групова дискусія	Усвідомлено можливість боротьби з проявами недоброчесної поведінки, визначено шляхи вирішення конфліктних ситуацій
14:40 – 15:00		Образи доброчесної та недоброчесної людини	Робота в групах з фліпчартом, презентація малюнків мінілекція, групова дискусія	Закріплено власне відношення до недоброчесної поведінки в освітньому та професійному середовищах
15:10 – 15:25		Образи доброчесної та недоброчесної людини	Робота в групах з фліпчартом, презентація малюнків мінілекція, групова дискусія	Закріплено власне відношення до недоброчесної поведінки в освітньому та професійному середовищах
15:25 – 15:35		Перегляд та обговорення відеороликів "Історія успіху", "Чесність починається з тебе"	Дискусія	Інтроекція власної стійкості до недоброчесних методів поведінки у власному житті
15:35 – 15:40		Формування групової взаємодії та емпатії	Гра	Закріплено позитивний психологічний стан учасників тренінгу
15:40 – 16:00		Отримання зворотного зв'язку	Тренінгове коло	Отримано зворотний зв'язок, закріплено позитивний, конструктивний настрій учасників

3.3. Методи, форми, техніки та вправи, що використовуються під час тренінгу.

Проведенню тренінгу передуює підготовчий процес (підготовка методичного матеріалу, необхідного реквізиту, замовлення приміщення, що відповідає особливостям проведення тренінгу), збирання попередньої інформації про учасників тренінгу.

Блок 1. Знайомство

1. Вступне слово тренера.

Час: 7 хв.

Вітання з учасниками тренінгу. Самопрезентація тренера. Заохочення до роботи.

Тренінг починається зі вступного слова тренера, його презентації. Також потрібно коротко розказати учасникам про особливості тренінгу як активної форми навчальної діяльності.

2. Процедура знайомства.

Мета: більш детальне знайомство учасників тренінгу, створення довірчої атмосфери.

Час: 55 хв.

Хід роботи

Кожному учаснику надається аркуш паперу та маркери. Необхідно написати інформацію, яку учасник хотів би повідомити про себе, наприклад: ім'я, вік, сімейний стан, місце народження, професія, улюблена страва, хобі, життєве кредо. Також пропонується намалювати бачення свого майбутнього.

3. Формування переліку завдань та очікувань учасників.

Мета: формування власних очікувань від проведення тренінгу.

Час: 16 хв.

4. Встановлення правил взаємодії в групі.

Мета: самостійне встановлення правил взаємодії під час тренінгу.

Час: 7 хв.

Хід роботи

Методом мозкового штурму учасники формулюють основні правила групової взаємодії під час тренінгу.

5. Узгодження графіка роботи.

Мета: ознайомитись з розкладом занять.

Час: 5 хв.

Тренер обговорює з учасниками графік роботи: час роботи і перерв.

Блок 2. Власні внутрішні цінності та культура: як досягти особистого та професійного гармонійного розвитку в сучасному суспільстві

6. Формування групової взаємодії. Гра "Павутиння".

Мета: допомогти учасникам стати командою.

Час: 8 хв.

Хід роботи

Учасники створюють коло та в хаотичному порядку беруться лівою рукою за ліву руку, а правою – за праву руку будь-якої людини, що стоїть в колі. Завдання учасників у тому, щоб розплутати павутиння та знов створити коло. Це треба зробити, не розмикаючи рук. Після виконання вправи можлива рефлексія.

7. Формування групової емпатії. Гра "Очевидно, що..., однак ніхто не знає, що...".

Мета: створити позитивний емоційний стан у групі та підвищити рівень сприйняття учасниками один одного.

Час: 7 хв.

Хід роботи

Тренер пропонує учасникам залишитися в колі та по черзі сказати своєму сусіду " Очевидно, що..., однак ніхто не знає, що...", "Я радий тебе бачити, тому що...".

8. Групова дискусія та метод мозкового штурму "Академічна доброчесність, чи варто про це говорити? Доброчесність в моєму житті".

Мета: усвідомити ставлення до академічної доброчесності та визначити рівень терпимості до проявів академічної недоброчесності.

Час: 10 хв.

Хід роботи

Тренер фіксує ключові позиції стосовно цього питання на фліпчарті. Схожі пропозиції поєднуються, обговорюються та доповнюються.

*9. Мінілекція, групова дискусія
"Академічна доброчесність в навчанні".*

Час: 10 хв.

Чесність – відкритість й уникнення обману у відносинах з іншими людьми і собою.

Порівняно з правдивістю, поняття чесності підкреслює відсутність корисливих мотивів дезінформації і разом з тим поблажливо ставиться до ненавмисного введення в оману: вважається, що людина може залишатися чесною, якщо повідомляє іншому неправду, в яку вірить сама [3].

Усі представники академічного середовища ХНЕУ ім. С. Кузнеця домовились про створення освітньої платформи на основі:

- чесності та порядності;
- доброзичливості;
- поваги, довіри та співпраці;
- відповідальності, прозорості та законності;
- компетентності та професіоналізму.

Це закріплено Кодексом академічної доброчесності ХНЕУ ім. С. Кузнеця, оприлюдненим на сайті університету в розділі "Нормативна документація", має бути прийнятий всіма учасниками університетського середовища.

Кодекс ХНЕУ ім. С. Кузнеця відповідає Закону України "Про освіту" п. 42 "Академічна доброчесність" [1].

Дотримання академічної доброчесності викладачами передбачає:

- сприяння формуванню та підтримці академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти;
- якісну підготовку до навчальних занять і практичної діяльності;

- постійне вдосконалення своїх загальних, фахових та особистісних компетентностей у сфері запобігання проявів академічної недоброчесності;
- повагу до академічних здобутків інших дослідників, що потребує посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень;
- урахування під час розроблення завдань індивідуальних потреб і можливостей осіб з особливими освітніми потребами;
- володіння викладачами сучасними технологіями оцінювання, що сприяє об'єктивному та прозорому визначенню результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:

- дотримання чесної академічної поведінки у навчанні та житті, уникнення будь-яких проявів недоброчесності;
- якісну підготовку до навчальних занять;
- самостійне виконання навчальних завдань;
- самостійне виконання творчих, курсових, дипломних робіт;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей інших авторів;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації;
- формування поважливого ставлення до всіх учасників освітнього процесу, спираючись на власну гідність та нетерпимість до проявів академічної недоброчесності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

10. Індивідуальна робота з фліпчартом "Наполегливість і доброчесність як необхідні для досягнення мети риси людини".

Мета: встановити наявність конкретно визначеної мети в своєму житті, сформулювати її та спланувати свої дії для її досягнення.

Час: 25 хв.

Хід роботи

Кожен отримує завдання – на аркуші паперу написати посередині свою мету. Потім пропонується поділити лист на дві рівні частини: ліворуч необхідно написати, які обставини заважають досягти цієї мети, а праворуч – що потрібно зробити, щоб уникнути цих перешкод. Внизу потрібно написати основні принципи свого життя, на яких ви будете базуватися.

11. Гра "Отримайте квиток".

Мета: усвідомити необхідність формування наполегливості як риси власного характеру.

Час: 25 хв.

Хід роботи

Обираються 3 добровольці з числа учасників, які грають роль капітанів кораблів. Кожен з них має завдання видавати квиток учаснику на третій раз після того, як він підійде до нього. Усі інші учасники одночасно підходять до капітанів та пояснюють, чому саме вони повинні отримати квиток.

Найбільш наполегливі учасники отримують декілька квитків. Виграє той, хто отримує найбільшу їх кількість.

Блок 3. Академічна доброчесність та принцип "я проти корупції", що спільного?

12. Гра (руханка) "Я асоціюю себе з ...".

Мета: створено позитивний активний настрій групи на подальшу роботу.

Час: 15 хв.

Хід роботи

Усі учасники створюють тренінгове коло. Кожному пропонується продемонструвати свою улюблену річ та розповісти історію про себе від її імені.

Тренер може робити позитивні висновки про рису характеру людини.

13. Дискусія " Чи були ви свідком недоброчесної поведінки в навчанні? Як вирішилося питання?".

Мета: Чи були ви свідком недоброчесної поведінки в навчанні? Як вирішилося питання?

Час: 10 хв.

Хід роботи

У тренінговому колі всі, хто має бажання, розповідають про свій досвід щодо академічної недоброчесності та корупції та свої відчуття при цьому.

14. Ситуативне моделювання "Дай списати". Робота в парах, дискусія.

Мета: відстежити думки та почуття, що виникають у освітньому середовищі у різних учасників процесу, досягти розуміння власної життєвої позиції щодо доброчесності.

Час: 10 хв.

Хід роботи

Тренер формує пари учасників. Один з учасників грає роль студента-відмінника, інший – студента, який не прагне вчитися. Цей студент просить списати в однокласника контрольну роботу. За сигналом тренера потрібно змодельовувати ситуацію та провести бесіду.

За сигналом тренера змінюються ролі в парах і завдання повторюється.

Вправа передбачає обговорення почуттів та думок, які виникають під час таких ситуацій. Також обговорюються можливі варіанти поведінки.

15. Мінілекція, групова дискусія "Дії у разі проявів академічної недоброчесності та корупції".

Мета: усвідомити можливість боротьби з проявами недоброчесної поведінки, визначити шляхи вирішення конфліктних ситуацій.

Час: 10 хв.

16. Робота в групах з фліпчартом "Образи доброчесної та недоброчесної людини". Дискусія.

Мета: закріплення власного ставлення до недоброчесної поведінки в освітньому та професійному середовищах.

Час: 20 хв.

Хід роботи

Учасники розділяються на групи. На аркуші паперу потрібно намалювати доброчесну або недоброчесну людину.

Перед короткою презентацією своєї роботи інші учасники тренінгу мають угадати, доброчесна чи недоброчесна людина намальована. Також обговорюються ознаки, за якими були зроблені такі висновки.

17. Гра "Груповий малюнок"

Мета: закріпити позитивний психологічний стан учасників тренінгу.

Час: 5 хв.

Хід роботи

Усім учасникам групи пропонується зробити спонтанний груповий малюнок. Один учасник починає, інші по-черзі його домальовують. Закінчується гра груповою оцінкою результату спільної творчої діяльності.

18. Тренінгове коло.

Мета: отримати зворотний зв'язок, закріпити позитивний, конструктивний настрій учасників на використання самоменеджменту.

Час: 20 хв.

Хід роботи

У тренінговому колі кожному учаснику пропонується висловити свої думки стосовно своїх відчуттів від участі в тренінгу та висловити побажання своїм друзям.

4. Методичні рекомендації щодо підготовки есе з навчальної дисципліни "Університетська освіта"

У результаті проходження навчальної практики "Університетська освіта" студенти складають звіт у формі есе. Приклад оформлення титульного аркуша звіту наведено в додатку А.

4.1. Вимоги до підготовки есе

Есе – це письмова творча робота, яка презентує авторське концептуальне бачення якого-небудь явища суспільного життя і виконується у критично-публіцистичній манері.

Основна мета виконання есе з навчальної дисципліни "Університетська освіта" – це глибоке та творче вивчення студентами особливостей майбутньої професії.

Існують певні **вимоги до виконання есе**:

1) достатній теоретичний рівень – означає, що студент повинен розкрити обрану тему есе на сучасному рівні розвитку науки, використовуючи такі підходи та наукові знання, що пояснюють різні явища й події в історії та практиці публічного управління з позицій сьогодення. Крім того, студент повинен достатньо повно розкрити основні поняття і терміни, що стосуються обраної теми, наводити тільки об'єктивні факти і реальні практичні приклади;

2) дослідницький характер – есе має містити елементи дослідження: вивчення достатньої кількості опублікованих джерел (монографій,

наукових статей тощо) вітчизняних та зарубіжних авторів; систематизація та аналіз різних думок і підходів, викладення власного погляду щодо проблеми, яка розглядається; порівняння теоретичних поглядів учених і практичного вітчизняного та зарубіжного досвіду; формулювання висновків і рекомендацій;

3) самостійний характер – есе повинно бути не компіляцією, скомпонованою з декількох джерел, а оригінальним дослідженням, у якому студент обґрунтовано висловлює свою власну думку чи концепцію. Власне, цим і відрізняється есе від традиційних рефератів. Ця форма індивідуальної роботи була запозичена з практики західноєвропейських вищих навчальних закладів, де вона широко використовується з метою формування в студентів навичок аналізу. Тому головне під час підготовки есе – не уникати самостійного мислення, тільки в такий спосіб можна висловити власну думку в дослідженні тієї чи іншої проблеми;

4) грамотність оформлення – це важлива вимога до есе, яка підвищить його якість. У ньому не повинно бути граматичних та стилістичних помилок. Необхідно дотримуватись правил цитування, оформлення посилань, списку використаної літератури. Виконання цієї вимоги виховує у студентів культуру оформлення як ділової документації, так і наукових праць, що має особливе значення для практичної діяльності та підготовки майбутньої магістерської роботи;

5) обсяг есе, який не може бути меншим, ніж 600 – 750 слів (тобто до чотирьох сторінок).

4.2. Підходи до написання есе

На початку есе студент обґрунтовує актуальність обраної теми. Актуальність теми (від лат. *actualis* – справжній, теперішній, сучасний) означає її важливість, практичну значущість.

Основна вимога до есе – змістовність, логічна послідовність викладення матеріалу, органічний взаємозв'язок розкриття окремих питань: повне розкриття всієї теми в цілому.

Усі теоретичні положення і висновки мають бути аргументовані з посиланням на першоджерела. На основі аналізу літератури, дискусійних питань, узагальнень практичного досвіду потрібно зробити необхідні висновки та можливі рекомендації.

Слід чітко усвідомити, що есе – це не реферат, а суб'єктивне бачення того предмета, який студент досліджує, його творчий розвиток.

Наприкінці есе наводиться список використаної літератури.

4.3. Структура та оформлення есе

Традиційна структура есе:

титульна сторінка;

основна частина;

список використаної літератури, який розміщують у кінці роботи в алфавітному порядку або у порядку згадування.

У літературних та наукових джерелах вказують прізвище, ініціали автора, повну назву книги, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок.

Для статей, що опубліковані в періодичній пресі, зазначають прізвище, ініціали автора, назву статті, назву журналу чи газети, рік видання, номер журналу чи дату виходу газети, сторінки для журнальних статей.

Для електронних джерел або джерел із мережі "Інтернет" необхідно зазначити прізвище, ініціали автора, назву статті (доповіді, виступу тощо) та надати посилання на це джерело (наприклад, скопіювати посилання з мережі "Інтернет").

Серед основних вимог до оформлення есе слід виокремити такі. Есе має бути надруковане з одного боку білого паперу формату А4. Аркуші необхідно пронумерувати. Першою сторінкою вважається титульна, на якій номер сторінки не ставиться, однак ця сторінка враховується у загальному обсязі сторінок. Загальна нумерація починається з наступної сторінки з цифри "2". Порядковий номер сторінки проставляється у правому верхньому куті.

Слід використовувати один зі стандартних шрифтів (Times New Roman або Arial), 14 кегль, міжрядковий інтервал – 1,5.

Текст есе повинен бути надрукований або написаний з обов'язковим додержанням таких полів: ліве – 3 см, праве – 1 см, верхнє – 2 см, нижнє – 2 см. Абзацний виступ має бути однаковим по всій роботі і дорівнювати 1,25 см. Щільність написання має бути однаковою по всій роботі.

Друкарські помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти за допомогою коректора і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту.

Оформлюючи есе, слід обов'язково посилатися на інформацію з інших джерел, а також на цитати, що наводяться у тексті. Посилання роблять одразу після закінчення цитати у квадратних дужках, де вказується порядковий номер джерела в списку використаної літератури та відповідні сторінки джерела (наприклад, [9, с. 15 – 16]), або наприкінці абзацу.

4.4. Умови проходження навчальної практики "Університетська освіта"

Умовами проходження навчальної практики "Університетська освіта" є виконання таких активностей (табл. 3).

Таблиця 3

Активності практики

Назва активності	Оцінка
Написання та подання есе на тему "Чому саме я обрав навчання на спеціальності "Публічне управління"?"	Зараховано
Реєстрація та підписка на соціальні мережі університету, факультету та кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки	
Реєстрація на освітніх платформах <i>Prometeus</i> та <i>Coursera</i>	
Участь у тренінгу "Академічна недоброчесність та корупція. Чи є зв'язок?"	
Не виконання одного або декількох з наведених пунктів	Незараховано

Використана та рекомендована література

1. Енциклопедія практичної психології / під ред. М. І. Козлова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psychologis.com.ua/chestnost.htm>.
2. Положення про студентське самоврядування ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/Polozhennya-pro-stud-samovryaduvannya-2019.pdf>.
3. Полякова Г. А. Упровадження, моніторинг та оцінка академічної доброчесності у закладах вищої освіти / Г. А. Полякова, Ю. Ю. Лола, О. О. Почуєва // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Вип. 13. – С. 149–155.
4. Про вищу освіту: Закон України № 1556 VII від 25.09.2020р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 23.04.2021р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Lola Y. Student – oriented learning as a basis for the quality of higher education / Y. Lola // Innovative economic development: global trends and national peculiarities : monograph. – Kaunas, Latvia : Baltija Publishing. – 2018. – С. 206–220.
7. Lola Y. Student centrism and academic integrity as the basis of modern education / Y.Lola // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. – № 10. – С. 92–106.
8. Lola Y. Training Teaching as an Instrument for Increasing Quality of Education in Conditions of Eurointegration / Y. Lola // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. – № 6 (70). – 95–108.
9. Zyma O. State of Hotel Services Standardization and Certification in Ukraine / O. Zyma, Y. Lola, H. Brusiltseva // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – № 24 (13). – 2017. – с. 32–39.

Додатки

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра державного управління, публічного адміністрування
та регіональної економіки

ЗВІТ **з навчальної практики** **"Університетська освіта"**

Виконав (ла):
студент (ка) 1 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету "Економіки і права"
спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування"
освітньої програми "Публічне управління"

П.І.Б. студента

Перевірила:

канд. екон. наук, доцент
Болотова О. О.

Харків – 2021

Зміст

Вступ.....	2
1. Мета та завдання навчальної практики	4
2. Зміст навчальної практики "Університетська освіта"	5
Змістовий модуль 1. Система вищої освіти в Україні	5
Змістовий модуль 2. Організація навчально-виховного процесу у вищій школі	6
3. Тренінг "Академічна недоброчесність та корупція. Чи є зв'язок?"	11
3.1. Мета, завдання та основні компетентності, що формуються на тренінгу.	11
3.2. Змістовно-організаційна структура тренінгу	14
3.3. Методи, форми, техніки та вправи, що використовуються під час тренінгу.	16
Блок 1. Знайомство	16
Блок 2. Власні внутрішні цінності та культура: як досягти особистого та професійного гармонійного розвитку в сучасному суспільстві.....	17
Блок 3. Академічна доброчесність та принцип "я проти корупції", що спільного?.....	21
4. Методичні рекомендації щодо підготовки есе з навчальної дисципліни "Університетська освіта"	23
4.1. Вимоги до підготовки есе.....	23
4.2. Підходи до написання есе	24
4.3. Структура та оформлення есе	25
4.4. Умови проходження навчальної практики "Університетська освіта"	26
Використана та рекомендована література	27
Додатки.....	28

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Програма навчальної практики
"Університетська освіта"
для студентів спеціальності
281 "Публічне управління та адміністрування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Гавкалова** Наталія Леонідівна
Лола Юлія Юріївна
Болотова Олена Олегівна

Відповідальний за видання *Н. Л. Гавкалова*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 168 ЕВ. Обсяг 30 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*